

รูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสุขโดยกลไกตำบลจัดการคุณภาพชีวิต กิ่งเมืองกิ่งชนบท

๑.บริบทของชุมชน ทุกข์สุข สภาพปัญหา เหตุปัจจัยของการเกิดสุข - ทุกข์ ความต้องการและต้นทุนของตำบล

ลักษณะพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทในเขตสุขภาพที่ ๑๑ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นศูนย์การทางเศรษฐกิจ หรือเมืองท่องเที่ยว โดยพื้นที่ต้นแบบตำบลจัดการคุณภาพชีวิตในเขตสุขภาพที่ ๑๑ ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต คือ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง และตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง โดยสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนมาจากการขยายตัวของความเป็นเมืองสู่ชุมชนชนบทดั้งเดิม ซึ่งประกอบอาชีพ ประมงและเกษตรกรรมเป็นหลัก สู่ภาคธุรกิจ และการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายประชากรจากพื้นที่อื่นเข้าสู่พื้นที่ เกิดชุมชนแออัด ประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนอาชีพจากประมงและเกษตรกรรมสู่ภาคท่องเที่ยวและธุรกิจมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาโรคติดต่อ ปัญหาอาหารปลอดภัย เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทส่วนใหญ่พบว่าเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่หรือเทศบาลตำบล ซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาพื้นที่มาก โดยจังหวัดภูเก็ตมีสมาชิกสภาสุขภาพจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีความเข้มแข็ง โดย อสม.ในพื้นที่เป็นสมาชิกสมาชิกสภาสุขภาพจังหวัด สามารถขับเคลื่อนเชิงนโยบายในประเด็นต่างๆ นำไปสู่การประกาศเป็นวาระจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตได้ โดยจังหวัดภูเก็ตได้ประกาศวาระจังหวัดปลอดภัย และนำไปสู่การทำ MOU กับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ ในการทำให้พื้นที่ปลอดภัย ส่งผลดีโดยตรงต่อการจัดการเกี่ยวกับขยะในพื้นที่

๒.หลักคิดในการพัฒนาตำบล

การพัฒนาตำบลจัดการคุณภาพชีวิตในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทในพื้นที่ เป็นการจัดการที่มุ่งให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในชุมชน ตั้งแต่ระดับภาคพลเมือง ภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ศาสนา เยาวชน กลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน ร่วมกันขับเคลื่อน ประเด็น สร้างนโยบายสาธารณะที่มีความเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และสอดคล้องกับบริบทชุมชน และสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงและขยายตัวของชุมชนเมือง

๓. เป้าหมายของตำบล นิยามความสุขของตำบล

๑. ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง

เป้าหมาย : เพื่อประชาชนมีสุขภาพที่ดี และมีความสุข ตลอดจนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย

นิยามความสุขของตำบลเกาะแก้ว

สุขกาย : ประชาชนตำบลเกาะแก้วมีสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัย

ปราศจากโรคภัย

สุขใจ : มีความสุขทางใจ ที่ได้ร่วมกิจกรรมของชุมชน

สุขเงิน : มีรายรับเพิ่มขึ้น

สุขสามัคคี : ความร่วมมือ ร่วมใจในการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน ทำกิจกรรม

ร่วมกันในการแบ่งปันบุญสู่ชุมชน

๒. ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง

เป้าหมาย : พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชนโดยการสร้างสุข สุขกาย สุขใจ สุขเงิน

นิยามความสุขของตำบลศรีสุนทร

สุขกาย : มีผลลัพธ์ในการตรวจและคัดกรองสุขภาพของประชาชนดีขึ้น

สุขใจ : ความภาคภูมิใจในผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

สุขเงิน : รายรับจากผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

สุขสามัคคี : ความสามัคคีของสมาชิกในกลุ่มต่างๆของชุมชน

๔. กรอบประเด็นการสร้างสุขของตำบล

๑. ตำบลเกาะแก้ว

การจัดการขยะ

๒. ตำบลศรีสุนทร

๒.๑ อาหารปลอดภัย

๒.๒ To Be No.๑

๕. กลุ่มเป้าหมายในแต่ละกรอบประเด็น

๑. การจัดการขยะ : ประชาชนตำบลเกาะแก้ว จำนวน ๕๐๐ หลังคาเรือน

๒. อาหารปลอดภัย : ประชาชนหมู่ที่ ๘ บ้านลิพอนหัวหารบ่อแร่ ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ที่มีอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไป

๓. To Be No.๑ : เยาวชน อายุตั้งแต่ ๖ - ๒๔ ปี จำนวน ๔๕๗ คน

๖. ทีมทำงานแต่ละกลุ่มเป้าหมาย แต่ละประเด็น วิธีการทำงานร่วมกันของทีม ความสัมพันธ์ภายในทีม วิธีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก โดยเฉพาะพขอ.

๑. การจัดการขยะ มีการขับเคลื่อนการทำงานภายใต้คณะทำงานของตำบล ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ โรงเรียน เกษตร ตำรวจ พัฒนาชุมชน ภาคเอกชน ผู้นำทางศาสนา ชมรม กลุ่มต่างๆ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ด้วยลักษณะความสัมพันธ์การทำงานร่วมกันแบบ Collaboration โดยประเด็นของการจัดการขยะเป็นประเด็นต่อยอดจากวาระจังหวัดปลอดภัย

๒. อาหารปลอดภัย มีการดำเนินการขับเคลื่อนด้วยคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา และ คณะกรรมการ ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ ผู้นำศาสนา โรงเรียน กศน. พัฒนาชุมชน เกษตร ราษฎรชาวบ้าน ชมรมและกลุ่มต่างๆ และสาธารณสุข ในประเด็นอาหารปลอดภัย มีคณะกรรมการหมู่ที่ ๘ บ้านลิพอนหัวหารบ่อแร่ เป็นผู้กำกับและรับผิดชอบอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะความสัมพันธ์การทำงานร่วมกันแบบ Collaboration

๓. To Be No.๑ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลในข้อที่ ๒ และนายอำเภอถลางในฐานะประธาน พขอ.ให้การสนับสนุน โดยมุ่งแก้ปัญหาอันเกิดจากปัญหาด้านครอบครัวของวัยรุ่นและนักเรียนในพื้นที่ ลักษณะความสัมพันธ์การทำงานร่วมกันแบบ Collaboration

๗. กระบวนการดำเนินงาน

๑. การจัดการขยะ

การสร้างความร่วมมือ จากภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ร่วมวางแผน ดำเนินการ สรุปลง และประเมินผลร่วมกัน

กิจกรรมของพื้นที่ได้แก่

๑. การทำฐานข้อมูล เกี่ยวกับปริมาณขยะในภาพรวมของพื้นที่ที่ อบต.เกาะแก้วส่งเผาทำลายในแต่ละวัน ฐานข้อมูลครัวเรือนที่เข้าร่วมดำเนินการคัดแยกขยะ

๒. การให้ความรู้ประชาชนเรื่องการคัดแยกขยะ
๓. รวมกลุ่มขายขยะที่ได้รับการคัดแยกอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง
๔. นำรายได้จากการขายขยะไปบริจาคให้มัสยิด
๕. ติดตามประเมินผลระยะ ๖ เดือน โดยวัดจากจำนวนขยะที่ส่งเผาลดลง จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น

๒. อาหารปลอดภัย

มีการใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนประเด็น โดยมุ่งให้ประชาชนในพื้นที่ได้บริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยจากสารเคมี สร้างการมีส่วนร่วมโดยเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีการเพาะเห็ด และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเห็ดเป็นเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

กิจกรรมของพื้นที่ได้แก่ การต่อยอดวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นอาหารปลอดภัยและการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กระตุ้นให้สมาชิกเห็นความสำคัญในนำหลักทรงงาน ๒๓ ประการ และหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการต่างๆ สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น คลินิกเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตและงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสำนักงานจังหวัดภูเก็ต สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดภูเก็ตและกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ ยังใช้หลัก ๓๐.๒ส. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การออกกำลังกาย โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขดูแลและสนับสนุน ดังนี้

๒.๑ บทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

- ร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
- เป็นวิทยากรให้ความรู้ ๓๐ ๒ส
- จัดทำข้อมูลด้านสุขภาพสำรวจข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพ รวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ผล และคืนข้อมูลสู่ชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนหาแนวทาง/กิจกรรมในการแก้ไขปัญหา และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

๒.๒ หน่วยงานด้านเกษตร

สนับสนุนองค์ความรู้ เช่น วิธีการลดใช้สารเคมี การปลูกผัก ผลไม้ปลอดสารพิษในครัวเรือน การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และวิธีการทำสารไล่แมลง

๒.๓ หน่วยงานด้านพัฒนาชุมชน

สนับสนุนงบประมาณ ทางกรมพัฒนาชุมชนจึงได้ซื้อเครื่องนึ่งเห็ด เครื่องผสมเห็ด เครื่องอัดก้อนเห็ด อุปกรณ์สำหรับผลิตเห็ด

๒.๔ โรงเรียน

ร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้าน และโรงเรียนในการสนับสนุนการปลูกผักปลอดสารพิษ ไร่รับประทานในโรงเรียนและขายให้กับผู้ปกครองและแม่ครัวในโรงเรียน เกิดรายได้แก่โรงเรียน

๒.๕ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน สนับสนุนการจัดสถานที่ออกกำลังกาย เครื่องออกกำลังกาย

๒.๖ แกนนำชุมชน

- ดูแลหมู่บ้าน ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านปรับเปลี่ยน

-สนับสนุนการปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ เมล็ดพันธุ์ผัก ต้นกล้าผัก สนับสนุนผลักดันให้มีแปลงสาธิตในการทำเกษตร

-เป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับชาวบ้าน

-สนับสนุนการออกบูทหมู่บ้าน

-ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเพาะเห็ดอินทรีย์และการแปรรูป

๒.๗ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

-ร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านปรับเปลี่ยนฯ

-ร่วมเฝ้าระวังสภาวะสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน ตั้งแต่ระยะก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

-ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ

๓. To Be No.๑ เป็นกิจกรรมสำคัญที่สามารถสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการสนับสนุน โดยสามารถต่อยอดประเด็นต่างๆที่สมาชิกสนใจได้อย่างกว้างขวาง โดยกิจกรรม To Be No.๑ เป็นกิจกรรมที่อยู่ในทุกสถานศึกษา หรือ องค์กรต่างๆก็สามารถเป็นสมาชิกโดยการตั้งชมรม To Be No.๑ ได้ในองค์กรตนเอง โดยในพื้นที่ ตำบลศรีสุนทร อำเภอดงตาล ในน้ำประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันการท้องก่อนวัยอันควรสู่การพัฒนาโดยใช้กิจกรรม To Be No.๑ ขับเคลื่อน โดยมีกิจกรรมดังนี้

-จัดกิจกรรม ธารรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ติด

-กิจกรรมวันครอบครัว TO BE NUMBER ONE ในวันเด็กแห่งชาติ

-จัดกิจกรรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน

-อบรม พัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนTO BE NUMBER ONE ตำบลศรีสุนทร

โดยทุกกิจกรรมยังคงยึดหลัก TPAR ในการดำเนินกิจกรรม

๘. ผลที่เกิดขึ้น

๘.๑ ผลผลิต

การจัดการขยะ ผลการดำเนินงานดังนี้

๑. จำนวนปริมาณขยะที่ส่งเตาเผาตกลง ร้อยละ ๑๖.๗๕ ภายในระยะเวลา ๖ เดือน

๒. จำนวนครัวเรือนที่คัดแยกขยะเพิ่มขึ้นเป็น ๕๗๕ ครัวเรือนภายในระยะเวลา ๖ เดือน

อาหารปลอดภัย ผลการดำเนินงานดังนี้

ด้านสุขภาพ : ประชาชนหมู่ ๘ บ้านลิพอนหัวหาร-บ่อแร่ ที่มีอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ๓๐ ๒๘ โดยรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕๐ เพิ่มขึ้นหลังจากจัดกิจกรรม ร้อยละ ๑๒.๙๑ และ ประชาชนอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีพฤติกรรมสุขภาพ ๓๐ ๒๘ ในระดับดี ร้อยละ ๗๙.๔๗ เพิ่มขึ้นหลังจากจัดกิจกรรม ร้อยละ ๑๘.๔๑

วิสาหกิจชุมชน : ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเนื่องจากมีความต้องการผลผลิตที่ปลอดสารพิษจำนวนมาก และวิสาหกิจชุมชนยังเป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นต้นแบบวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย

To Be No.๑ ผลการดำเนินการดังนี้

- เกิดภาคีเครือข่ายร่วมสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม

- เยาวชน เกิดการเรียนรู้ เกิดแกนนำเยาวชนเพื่อนช่วยเพื่อน
- เยาวชนที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ และทักษะในการจัดการปัญหาเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๘๖.๕๐
- เกิดช่องทางการเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาแนะนำ
- อัตราการตั้งครุภัณฑ์ในวัยรุ่น ลดลง

๘.๒ ผลลัพธ์

(๑) สุขกาย : ประชาชนในพื้นที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ปลอดภัยจากภัยสุขภาพ สามารถดูแลสุขภาพตนเองทั้งคนปกติและคนป่วยให้สามารถปฏิบัติตนเองได้ถูกต้อง สามารถลดความเสี่ยง และรุนแรงของโรคและภัยสุขภาพได้ ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจในการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้

(๒) สุขใจ : ประชาชนมีความสุขจากผลของการดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปตามความมุ่งหวังและความเชื่อร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนความปรารถนาดีต่อกัน

(๓) สุขเงิน : การเกิดวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และสร้างความยั่งยืนด้วยกระบวนการทำงาน ภายใต้หลักทรงงาน ๒๓ ประการ และหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ก่อให้เกิดความพอมือพอกิน ไม่เดือดร้อน และมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน

(๔) สุขสามัคคี : ผลจากการร่วมมือร่วมใจ ทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน สร้างความรัก สามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียว และความเข้มแข็งกับชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนมีความสุขที่ได้อยู่และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

๘.๓ ผลกระทบ

ชุมชนได้เรียนรู้การทำงานอย่างมีส่วนร่วม และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยทุกคนมีความเป็นเจ้าของร่วมกัน บนความเชื่อเดียวกัน มีการทำงานกันอย่างเป็นระบบ มีความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองบนเป้าหมายเดียวกัน และเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน

๘.๔ นวัตกรรม และเรื่องดีๆ สิ่งดีๆของตำบล

การให้ครัวเรือนคัดแยกขยะ และนำไปขายรวมกันเพื่อนำรายได้ที่ได้จากการขายขยะไปบริจาคให้มัสยิด ที่เรียกว่า “ขยะบุญ” ซึ่งใช้ความเชื่อความศรัทธาอันเข้มแข็งของชาวมุสลิมต่อศาสนา มาเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระบวนการคัดแยกขยะครัวเรือนให้ประสบความสำเร็จ

๘.๕ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากชุมชนสร้างสุขโดยตำบลจัดการคุณภาพชีวิต ทั้งด้านดี ด้านไม่ดี และเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือไม่อย่างไร

ในบางพื้นที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ โดยมองเห็นความเชื่อมโยงและกระบวนการที่ทำให้เห็นถึงศักยภาพของตำบลในการจัดการปัญหาและพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน แต่ในบางพื้นที่ยังมองไม่เห็นความเป็นหนึ่งเดียวกันของการบูรณาการการทำงานร่วมกันบนเป้าหมายเดียวกัน โดยพบว่ายังทำตามรูปแบบและประเด็นของงานประจำ จึงยังไม่ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆของกระบวนการทำงานของชุมชน

๙. บทเรียน

ปัจจัยความสำเร็จ

๑. ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมที่สามารถเข้าไปร่วมผลักดันให้เกิดเป็นวาระของจังหวัดได้
๒. การใช้ประเด็นด้านเศรษฐกิจ มาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งพื้นที่ในเขตเมืองให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจมากกว่าในชนบท
๓. การนำศาสตร์พระราชามาขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับวิสาหกิจชุมชน
๔. การเลือกประเด็นการพัฒนาที่สามารถสร้างภาคีการมีส่วนร่วมได้หลายหน่วยงาน เช่น การจัดการขยะ To Be No.๑ เป็นต้น

ปัจจัยขัดขวาง

1. การเคลื่อนย้ายประชากรที่เกิดขึ้นอย่างตลอดเวลาส่งผลให้การทำงานไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นไปตามเป้าหมายในบางประเด็นที่ต้องใช้เวลาในการเก็บข้อมูลได้
2. Life Style ของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้มีบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงาน ซึ่งจะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมบางกิจกรรมในเวลาทำงานได้

ข้อเสนอแนะ what's next

ควรให้ชุมชนผลักดันประเด็นต่างๆ เข้าสู่นโยบายสาธารณะของท้องถิ่นในระดับตำบลหรือระดับจังหวัด และสร้างกระบวนการติดตามนโยบายโดยภาคประชาสังคมให้มากขึ้น

๑๐. Model การพัฒนาชุมชนสร้างสุขโดยกลไกตำบลจัดการคุณภาพชีวิต พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทเมือง

